

De schrijfstraf over het eigen gedrag als remedie tegen ordeverstoringen in de les

SAMENVATTING

De auteurs constateren in dit artikel dat docenten in het voortgezet onderwijs worstelen met een effectieve aanpak van ordeverstoringen in de les. Veelgebruikte 'lichte' sancties als 'waarschuwen' en andere verbale manieren werken vaak niet. Ook 'zware' sancties als 'verwijdering uit de les' en 'schorsing' zijn zelden effectief. Integendeel, deze zware sancties werken vaak statusverhogend voor de bestrafte leerling en belonen zodoende het ongewenste gedrag. Een nieuwe vorm van de schrijfstraf wil dit gat tussen lichte en zware sancties opvullen en voorkomen dat regelovertreders vroegtijdig uit de les worden verwijderd. Hier wordt verslag gedaan van een eerste quasi-experimenteel onderzoek naar de effectiviteit van deze schrijfstrafaanpak op een vmbo-T school in Amsterdam. Geconstateerd wordt dat toepassing daarvan resulteert in een sterke afname van het aantal schorsingen en verwijderingen uit de les. Via deze nieuwe minder zware corrigerende maatregel wordt probleemgedrag in de les hanteerbaar zonder dat verwijdering uit de les nodig is.

Het is verbazingwekkend dat we anno 2012 nog maar zo weinig weten over de effectiviteit van straffen die in het Nederlandse onderwijs worden gegeven

1 Ordeproblemen tijdens de les en algemeen toegepaste sancties

Regelmatig valt er in de Nederlandse pers te lezen over ordeproblemen in de les. Deze houden vaak verband met het feit dat leerlingen niet luisteren, over alles in discussie gaan, of opdrachten niet uitvoeren. Uit een enquête van het vakblad *Schooljournaal* onder 4072 leden van CNV Onderwijs is gebleken dat maar liefst de helft van de docenten hier maandelijks mee te maken heeft en 14% van de respondenten (leraren en schoolleiders) ziet zich dagelijks gecon-

fronteerd met dergelijk gezagsondermijndend gedrag (De Graaff & Van Baarle, 2011). Weerman, Smeenk en Harland (2007) geven een uitputtende opsomming van diverse typen problematisch 'klasgedrag' waarmee docenten te maken hebben. Genoemd worden in dit verband leerlingen die 'grof in de mond zijn' tegen elkaar maar ook tegen de docent ('de docent als gesprekspartner afwijzen' en bijgevolg negeren, niet reageren of uitlachen); 'niets willen'; 'liegen en eromheen draaien' en leerlingen die 'sterk reageren op gedrag van anderen'. Groepsgedrag dat docenten als problematisch ervaren betreft vaak zogenaamd 'aansteekgedrag' in de klas zoals het niet kunnen negeren van provocaties van andere leerlingen. De reactie van docenten op bovengenoemde vormen van probleemgedrag hangt sterk af van de wijze waarop een leerling

op hun correcties of aanwijzingen reageert. Vooral als leerlingen laten blijken dat deze correcties hen zowel in woord ('wie ben jij nou') als gebaar (negeren, de rug toekeren, verder praten of uitlachen) koud laten, vindt vaak escalatie en uiteindelijke verwijdering uit de les plaats. Docenten geven daarbij aan dat het soms wat 'toevallig' is welk gedrag van wie nu precies aanleiding is tot eruit sturen, vooral als er meer leerlingen onrustig geworden zijn.

In dit verband wijzen Van der Wolf en Van Beukering (2009) op een zorgelijke kwestie. Relatief vaak kiezen docenten zowel bij hardnekkig 'druk, ongeconcentreerd, overbeweeglijk en impulsief' als ook bij 'dominant, regels schendend en agressief' gedrag voor een strategie van minimaal interveniëren. Dat wil zeggen dat docenten bij dergelijk hardnekkig gedrag hun reactie dan 'even opschorten' of dat gedrag zelfs 'eventjes negeren'. Deze strategie van minimale interventie kan er uiteindelijk toe leiden dat het probleemgedrag in stand wordt gehouden of zelfs verergert. Escalatie en verwijdering uit de les zijn dan nog de enige uitweg. Opvallend is verder dat leerlingen aangeven dat het inlichten van ouders in deze gevallen bij uitzondering blijkt te gebeuren (Weerman, Smeenk & Harland, 2007). Ook het schorsen en verwijderen uit de les wordt volgens leerlingen sporadisch aan ouders gerapporteerd. Ouders worden volgens leerlingen wel ingelicht als het gaat om andere overtredingen zoals 'bekladden' en bij zwaardere vergrijpen, zoals diefstal boven de vijf euro en het verwonden van een ander.

Het is verbazingwekkend dat we anno 2012 nog maar zo weinig weten over de effectiviteit van straffen die in het Nederlandse onderwijs worden gegeven. De laatste twaalf jaar is er nauwelijks onderzoek gedaan op dit terrein en meestal betreft dat dan onderzoek bij kinderen jonger dan 12 jaar.

In de opvoedkundige literatuur wordt de voorkeur gegeven aan belonen boven straffen, aan het versterken van gewenst gedrag in plaats van het verzwakken van ongewenst gedrag, aan positieve in plaats van negatieve feedback. Algemeen bekend is dat positieve feedback (belonen) bij kinderen in de basisschoolleeftijd bij cognitieve opdrachten beter werkt dan negatieve. Bij volwassenen ligt dat omgekeerd: daar werkt negatieve feedback beter dan positieve. Tot voor kort werd aangenomen dat deze omwenteling zich tijdens de puberteit en adolescentie stap voor stap zou voltrekken. Juist uit meer recent neurowetenschappelijk onderzoek is gebleken dat deze omwenteling niet geleidelijk plaatsvindt, maar juist door een vrij plotseling omslagpunt wordt gekenmerkt. Rond het twaalfde jaar blijkt sprake van een 'increased influence of negative feedback in performance adjustment' (Van Duijvenvoorde, Zanolie, Rombouts, Raijmakers & Crone, 2008). Deze uitkomst vraagt uiteraard om vervolgonderzoek, maar als jongeren hun gedrag kunnen aanpassen naar aanleiding van negatieve feedback, dan doen scholen er verstandig aan om zich serieus te verdiepen in de vraag in hoeverre de maatregelen die zij vandaag de dag gewend zijn te treffen, ook effectief zijn.

Zoals eerder al is opgemerkt: de heersende gedachte is nog steeds dat straffen niet zou moeten hoeven. De huidige generatie docenten ervaart straf geven als een 'pedagogische nederlaag' en stelt dit liefst zo lang mogelijk uit (Van der Wolf & Van Beukering, 2009). Het gevolg is een lange fase van vruchteloze waarschuwingen zonder dat overtredingen verminderen. Dat deze verbale correcties alleen ineffectief zijn, weten we al langer. Al in 1995 bleek uit onderzoek van Blum en Williams (1995) dat uitsluitend verbale correcties ten eerste niet voldoende zijn om vermindering van ongewenst gedrag te bewerkstell-

gen en ten tweede zelfs het omgekeerde effect kunnen veroorzaken, dus ongewenst gedrag kunnen versterken. Weerman, Smeek en Harland (2007) constateren dat docenten lang blijven doorgaan met waarschuwen en daarna overgaan tot apart of even op de gang zetten. Maar als ook die interventies niet helpen, sturen veel docenten tenslotte een of enkele leerlingen de les uit, waarna al gauw het risico van schorsing of zelfs verwijdering van school dreigt. Ook ten aanzien van deze gang van zaken valt te betwijfelen of die effectief is. Costenbader en Markson (1998) onderzochten de ervaringen van leerlingen met verwijdering uit de les en schorsen. Zij ontdekten dat driekwart van de leerlingen vindt dat deze sancties weinig of geen nut hebben om misdragingen in de toekomst te voorkomen. Atkins et al. (2002) constateerden dat naarmate het schooljaar vordert, het aantal lesverwijderingen en schorsingen stijgt. Hun verklaring luidt dat leerlingen deze straffen mogelijk als ‘beloning’ zien: door de klas uitgestuurd en/of geschorst te worden, ontlopen ze schoolwerk en krijgen ze aandacht van volwassenen. Deze bevinding sluit weer aan op ‘oud’ onderzoek van Burns (1978), waaruit bleek dat leerlingen ‘verwijdering uit de les’ en ‘het hebben van een gesprek met de leerkracht’ als een van de minst vervelende sancties zien.

Kenmerkend lijkt te zijn dat na het te ‘lichte geschut’ (de vele verbale correcties en het uitstellen van straf) veel scholen vrij abrupt overstappen op veel te ‘zwaar geschut’ zoals verwijderen uit de les en schorsen (Boon, 2009). Middelzware sancties lijken juist te ontbreken in het Nederlandse onderwijs. Uit onderzoek onder kinderen tot 12 jaar blijkt dat de combinatie van straf én uitleg waarom het betreffende gedrag (on)gewenst is, meer effect heeft dan straf of uitleg alleen (Larzelere, Schneider, Larson & Pike, 1996). Op grond van de uitkomsten

van onderzoek bij 925 leerlingen tussen 12 en 18 jaar (De Pont & De Ruiter, 2006), mag men juist aannemen dat een doeltreffende ‘middelzware’ straf ten minste moet bestaan uit (a) het inleveren van ten minste een uur vrije tijd door de leerling en (b) het uitvoeren in die tijd van een supergênante (zoals kauwgom krabben) of een supersaai werkstraf (zoals het schrijven van strafregels). Van het moeten schrijven van strafregels na schooltijd (met handtekening van ouders) hebben meerdere kinderen gemeld dat dit hen het beste hielp om te stoppen met ongewenst gedrag als te laat komen, brutaal gedrag en het intimideren van medeleerlingen (Boon, 2009).

De Pedagogische Strafreghelmethode Boon (PSB) is een speciale variant van de alom bekende schrijfstaf. Echter in tegenstelling tot andere vormen van de schrijfstaf gaan leerlingen die te maken krijgen met de PSB geen lesstof of schoolreglementen overschrijven, maar een tekst over hun eigen gedrag

2 De Pedagogische Strafreghelmethode Boon (PSB)

We constateerden al dat na het lichte, maar vóór het zware geschut een soort ‘sanctiepat’ zit. Om die leemte op te vullen heeft Boon (2007, 2009) de PSB als ‘middelzware tussenmaatregel’ ontworpen die ná het te lichte (verbale) geschut, en vóór het te zware geschut (verwijdering uit de les) wordt opgelegd. Doel van de opgelegde sanctie is:

- a dat het ongewenste gedrag niet meer herhaald wordt
- b dat in plaats van het ongewenste gedrag ánder gedrag wordt vertoond dat wél gewenst is en
- c dat de betrekking tussen de leerling en de ‘strafoplegger’ goed blijft, of in ieder geval niet verslechtert.

Daarnaast beoogt de PSB om een ordelijk

werkklimaat in de les te scheppen waarin iedereen zich op de les kan concentreren en lesverstorend gedrag in de kiem gesmoord kan worden, zonder deze ordeverstoorers onnodig snel te confronteren met lesontzegging. Nevendoel is om het aantal schorsingen op scholen terug te dringen.

De PSB is een speciale variant van de alom bekende schrijfstraf. Echter in tegenstelling tot andere vormen van de schrijfstraf gaan leerlingen die te maken krijgen met de PSB geen lesstof of schoolreglementen overschrijven, maar een tekst over hun eigen gedrag. Van die over te schrijven tekst is het eerste deel 'probleemgericht': het onwenselijke gedrag staat erin beschreven, gevolgd door een uitleg waarom dat gedrag onwenselijk is. Het tweede deel is 'oplossingsgericht' en bestaat uit een helpende suggestie over hoe de leerling zich voortaan beter kan gedragen en welke voordelen dat gedragsalternatief heeft. Daarnaast onderscheidt de PSB zich van andere vormen van corrigerend optreden doordat:

- a de schrijfstraf opgelegd wordt na één enkele waarschuwing en niet pas na een serie verbale correcties zodat er voor de bestraftte in de les geen statusverhogende, dus lonende situatie kan ontstaan. Bovendien wordt door snel ingrijpen onnodige escalatie voorkomen
- b het gesprek over de overtreding slechts bestaat uit een kórtte uitleg na de les over waarom het gedrag ongewenst is en dus niet leidt tot een privégesprek. Zodoende voorkomt men dat een kind aandacht van volwassenden krijgt na ongewenst gedrag en
- c het geschrevene thuis door ouders getekend moet worden, zodat er geen sporadisch maar juist veelvuldig samenspel ontstaat tussen school en ouders; ouders raken zodoende in een vroeg stadium op de hoogte van het gedrag van hun kind.

Mits consequent en systematisch toegepast vormen de bovenstaande onderde-

len de werkzame bestanddelen van PSB. Van der Wolf en Van Beukering (2009) beschrijven dat de schrijfstraf over het eigen gedrag kenmerken heeft van een 'onthoudingsstraf': de leerling wordt als consequentie van het ongewenste gedrag iets prettigs onthouden ('response cost'). Het ongewenste gedrag brengt als het ware 'kosten' met zich mee. De leerling betaalt in eenheden vrije tijd waardoor het ongewenste gedrag onaantrekkelijk wordt, wat de kans op herhaling ervan doet afnemen.

Hieronder volgt een voorbeeld van een schrijfstraf over het eigen gedrag zoals door Boon ontworpen in het geval van 'bijnamen geven':

Ik hou op om medeleerlingen bijnamen te geven, ook niet als grapje, want sommige leerlingen waarderen dit misschien niet. Door zulke grapjes kunnen gemakkelijk spanningen en irritaties ontstaan. Voortaan geef ik alleen in mijn eigen vriendengroep bijnamen, als ik zeker weet dat mijn vrienden dat grappig vinden. Zodoende hoef ik niet onbedoeld kwetsend of beledigend te worden met mijn grapjes. Ik ga proberen grapjes te maken waar iedereen vrolijk van wordt. Dit doe ik niet tijdens de les, maar in de pauze. Dit schrijfwerk (30 keer) lever ik, ondertekend door een van mijn ouders, morgen in bij...

Elke docent heeft een bundeltje voorgedrukte schrijfgeregels voor verschillende overtredingen tot zijn beschikking. De inhoud daarvan is meestal opgesteld door de docenten in samenspraak met de schoolleiding (Boon, 2009).

De eerste onderzoeksvraag luidt: Wat is het effect van de PSB op het percentage uit de les verwijderde leerlingen op deze vmbo-T? De tweede onderzoeksvraag: Wat is het effect van de PSB op het aantal schorsingsuren op deze vmbo-T?

3 Onderzoeksopzet

In deze studie is de PSB beproefd op een vmbo-T in Amsterdam. Deze kleine vmbo-T school wordt ten tijde van het onderzoek bezocht door ongeveer 350 leerlingen van 12 tot ongeveer 17 jaar, afkomstig uit verschillende sociale lagen van de Amsterdamse bevolking.¹ De school telt vier leerjaren en zoals op veel vmbo-T scholen in de Randstad gebruikelijk is, zitten in klas 2 en 3 deels leerlingen van de eigen school die klas 1 en 2 succesvol doorlopen hebben en deels leerlingen van andere scholen die het elders op het havo niet gered hebben.

Ook op deze school zijn in elke klas wel leerlingen die alle aandacht en energie vragen en de les zodanig verstoren dat de docent en de rest van de klas er last van hebben. Voor zowel klas als docent lijkt verwijdering uit de les op het eerste gezicht een aantal voordelen met zich mee te brengen: het wordt (even) wat rustiger in de klas, de orde lijkt hersteld en de welwillende leerlingen krijgen meer aandacht. Uiteindelijk zijn de nadelen vele malen groter: bij het verwijderen van een leerling uit de les wordt de klas niet zelden getraakteerd op een complete eenakter met de nodige dramatiek. Dit kost veel lestijd. Bovendien wordt de uitgestuurde leerling door bevriende klasgenoten vaak stoer gevonden. Deze statusverhoging ervaart menig verwijderde leerling als 'lonend' en dat versterkt zijn gedrag. De school beschikt over een zogeheten 'rebound'-voorziening, een lokaal waar uitgestuurde leerlingen naartoe gaan. Vaak vinden leerlingen het hier een stuk gezelliger dan in de les. Ze zitten met lotgenoten in een ruimte waar niet altijd een oogje in het zeil wordt gehouden. Na vier keer uit de klas gestuurd te zijn, volgt automatisch een interne schorsing. Dat betekent dat een leerling een dag lang onderwijs mist.

Najaar 2008 besloot de schoolleiding

dat het zo niet langer kon. Te veel eruit gestuurde leerlingen misten stof en het opvanglokaal zat regelmatig bomvol. Er ging ook erg veel werk en tijd zitten in het registreren van het uitsluiten en de afhandeling ervan. Na intern overleg werd besloten om de schrijfstraf PSB consequent en systematisch schoolbreed in te voeren. De eerste maandag in 2009 na de kerstvakantie zijn alle docenten door Boon getraind en de daarna gingen zij de methode toepassen. In deze studie is gebruikgemaakt van de gegevens uit het digitale leerlingvolgsysteem MAGISTER. De school heeft beschikking over een verzuimcoördinator en een baliedewerkster die tezamen zorgdragen voor nauwkeurige digitale registratie van absentie, te laat komen en 'uitstuurgevallen'. Een uit de les gestuurde leerling meldt zich eerst bij de balie waar in MAGISTER de letter 'U' bij dat betreffende lesuur wordt genoteerd. Vervolgens meldt de leerling zich bij de teamleider. De docenten die een leerling uit de les hebben gestuurd komen na afloop van de les altijd even checken of de leerling zich heeft gemeld. Gebleken is dat op die manier het registratiesysteem nagenoeg waterdicht is. Na vier verwijderingen volgt automatisch een schorsing die ook in MAGISTER geregistreerd wordt. Gedurende twee schooljaren (2007/2008 en 2008/2009) is het percentage uit de les verwijderde leerlingen en het aantal uren geschorst met elkaar vergeleken gedurende zestien weken voor én zestien weken na kerst. De eerste onderzoeksvraag luidt: Wat is het effect van de PSB op het percentage uit de les verwijderde leerlingen op deze vmbo-T?

De tweede onderzoeksvraag: Wat is het effect van de PSB op het aantal schorsingsuren op deze vmbo-T?

Om het effect van de PSB te bepalen vergeleken we een quasi-experimentele groep met een controlegroep (zie bijvoorbeeld Harlow, 2005; Tabachnick &

Fidell, 2001; Swanborn, 2005; Van Loon, Van der Meulen & Minnaert, 2011).

- In de quasi-experimentele groep werd vanaf de eerste week van januari 2009 systematisch en schoolbreed met de methode PSB gewerkt. Die groep bestond uit 260 leerlingen, verdeeld over dertien klassen in de eerste drie leerjaren van het schooljaar 2008-2009.
- De controlegroep, die niet met de PSB te maken kreeg, bestond uit tien klassen in het schooljaar 2007-2008. Het gaat hierbij om 212 leerlingen verdeeld over drie leerjaren.

Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat door bevordering naar een hogere klas 125 leerlingen deel uitmaken van de controlegroep in 2007-2008 en de quasi-experimentele groep in 2008-2009.

4 Resultaten

Het vergelijken van het percentage verwijderde leerlingen vóór en ná kerst in schooljaar 2007-2008 ten opzichte van 2008-2009 geeft antwoord op de eerste onderzoeksvraag wat het effect van de PSB is op het percentage verwijderde

leerlingen op deze vmbo-T. Tabel 1 laat zien dat het percentage uit de les verwijderde leerlingen nadat de methode PSB in de quasi-experimentele groep gedurende zestien weken is toegepast, sterk daalt.

In de quasi-experimentele groep in 2008-2009 zien we dat het percentage uit de klas verwijderde leerlingen na invoering van de PSB daalt van 60% naar 35% ten opzichte van dezelfde periode in de controlegroep in 2007-2008. Merk op dat over het gehele schooljaar 2007-2008 juist sprake was van een toename van het percentage verwijderingen van 52% naar 61%. In Figuur 1 is dit grafisch weergegeven.

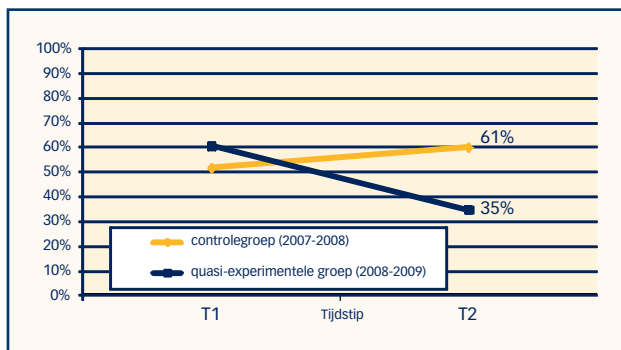
Het antwoord op de tweede onderzoeksvraag wat het effect van PSB is op het aantal uren geschorst op deze vmbo-T is weergegeven in Tabel 2. Na toepassing van de methode PSB gedurende zestien weken daalt het gemiddeld aantal uren geschorst van 1,9 naar 0,6 uur. Over dezelfde twee periodes liet het controlejaar 2007-2008 juist een sterke toename zien van het gemiddeld aantal geschorste uren: van 1,6 naar 2,9.

Tabel 1 **Percentage leerlingen dat nooit of minimaal één keer verwijderd is uit de klas over een periode van zestien weken naar schooljaar en tijdstip (N=472)**

Schooljaar	Periode	Nooit verwijderd	Ooit verwijderd	Aantal leerlingen
Controlegroep (2007-2008)	T1 (nulmeting)	48%	52%	212
	T2	39%	61%	212
Quasi-experimentele groep (2008-2009)	T1 (nulmeting)	40%	60%	260
	T2	65%	35%	260

Tabel 2 **Kengetallen uren geschorst per leerling over een periode van zestien weken naar schooljaar en tijdstip (N=472)**

Schooljaar	Periode	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Aantal leerlingen
Controlegroep (2007-2008)	T1 (nulmeting)	0	33	1.6	5.2	212
	T2	0	104	2.9	9.2	212
Quasi-experimentele groep (2008-2009)	T1 (nulmeting)	0	38	1.9	5.0	260
	T2	0	9	0.6	2.1	260

Figuur 1 Percentage ooit verwijderde leerlingen op twee meetmomenten voor de experimentele (N=260) en controlegroep (N=212)

Helaas is het in het onderwijs doorgaans niet mogelijk de onderzoekseenheden te randomiseren. Binnen de gehanteerde proefopzet is het onmogelijk om de invloed van de werkzame bestanddelen van de PSB (de schrijfstraf) te scheiden van de invloed van consequent en systematisch samenwerken op scholen. Soms verricht alleen al de aandacht van de onderzoekers voor de leraar als frontsoldaat wonderen. Kortom, er zijn de nodige vraagtekens te plaatsen bij de interne validiteit van de gehanteerde proefopzet. En hoewel we dit onderzoek slechts op één school systematisch en structureel hebben kunnen uitvoeren, willen we de volgende punten expliciet naar voren brengen.

- Er is onmiskenbaar sprake van een groot en positief effect. Zowel het percentage uit de les verwijderde leerlingen als het aantal schorsingsuren is in het tweede deel van schooljaar 2008-2009 sterk gedaald na invoering van de PSB, terwijl beide effectmaten normaal gesproken stijgen in de loop van het schooljaar. Via deze nieuwe, minder zware maatregel wordt probleem-

gedrag binnen de les hanteerbaar, waardoor onnodige verwijderingen uit de les vermeden konden worden.

- Een groot deel van uit de les verwijderde en geschorste leerlingen wordt op scholen beschouwd als 'zorgleerling'. Er zullen door de PSB minder leerlingen terechtkomen in het zorgcircuit van de school. Een klein percentage leerlingen zal ongevoelig blijken voor straf, of het nu schrijfstraf, lesverwijdering, of schorsing betreft. De PSB werkt zodoende als een zeef, die uitsplitst welke leerlingen in staat blijken hun gedrag te herzien en welke daartoe niet in staat zijn. Laatstgenoemde kan de school - in overleg met ouders - doorverwijzen naar schoolarts, schoolmaatschappelijk werk of andere hulpverlenende instanties.
- Het zou interessant zijn om de gegevens van deze vmbo-T school naast gegevens van andere scholen te leggen, waardoor men uitspraken zou kunnen doen over de reikwijdte van de PSB. Onderzocht zou kunnen worden in hoeverre de PSB ook het te laat komen kan verminderen, of het vergeten van boeken, het niet maken van huiswerk, het bezigen van grove taal, enzovoort. Teneinde de interne validiteit te vergroten zou de mate waarin ongewenste gedragingen via de PSB afnemen, vergeleken kunnen worden met de mate waarin dat met behulp van andere corrigerende maatregelen gebeurt. Daarbij zouden onderzoekers veel meer gebruik kunnen maken van al bestaande data zoals die zijn opgeslagen in schooladministratiesystemen (zie bijvoorbeeld Smith, 2008), zodat leraren niet onnodig met vragenlijsten worden bestookt.

NOOT

¹ Dit is een school voor Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs (vmbo) waarbij het programma uit louter theoretische (T) vakken bestaat. Dergelijke scholen heetten vroeger mavo en zo is de school zich nu ook weer gaan noemen.

Zie hiervoor <http://tvodigitaal.nl> – januari – ‘Artikelen, Columns, Mededelingen’.

OVER DE AUTEURS

Huub Everaert heeft methodenleer aan de UvA gedoceerd en geeft momenteel onderzoeksmethoden aan de Hogeschool Utrecht in het kader van praktijkgericht onderzoek. Hij is gepro-moveerd op onderzoek naar man/vrouwverhoudingen onder Surinaamse slaven en heeft verder onderzoek gedaan naar gedragsproblemen in de klas. Momenteel is hij ook verbonden als statistisch analist/methodoloog aan het lectoraat *Geletterdheid* van de Hogeschool Utrecht.

E-mail: Huub.Everaert@hu.nl

Astrid Boon werkt als orthopedagoog op vier scholen voor Voortgezet Onderwijs in Amsterdam. Op haar wekelijkse spreekuur heeft zij zich de afgelopen 25 jaar verdiept in het relaas van duizenden leerlingen, onder wie ook veel uit de les verwijderde en geschorste leerlingen. Het is haar taak om uit te zoeken hoe het orde- en lesverstorende gedrag van betreffende leerlingen gestopt kan worden.

E-mail: a.boon38@chello.nl

Gina Bruijne is teamleider op een vmbo-T school in Amsterdam. Na haar studie geschiedenis aan de EFA heeft zij eerst een paar jaar fulltime lesgegeven in geschiedenis en maatschappij-leer en is toen teamleider-onderbouw geworden. In haar functie heeft ze, naast een aantal organisatorische zaken, veel te maken met leerlingen die problemen hebben of deze, in de klas, veroorzaken. Naast haar werk als teamleider coördineert zij ook de extra hulp die wordt geboden aan leerlingen met een RVC-verklaring (leerweg ondersteunend onderwijs).

tekstbureau

philo

met liefde voor
maatschappelijke
thema's

**Ook teksten blijven soms
in de kinderschoenen staan.**

En ze willen zo graag gelezen en begrepen worden.

Ik help ze.

Liesbeth Simpelaar
www.tekstbureauphilo.nl

Webtekst • redactie • sociale media • onderzoek • interviews • artikelen